

EXPOSITIE | Archeologie in pak en kaplaarzen

[HARRY PERTON]

■ De expositie in het Groninger Museum over het werk van archeoloog Van Giffen is een voorproefje voor het toekomstige Groninger Forum. Vormgeving en 3D-films brengen de geschiedenis tot leven.

Een ouderwetse oudheidkamer in het postmoderne Groninger Museum, dat lijkt nogal ongerijmd. Toch verdringen bezoekers elkaar rond de houten vitrinekasten, die ooit toebehoorden aan het Geologisch Museum van de RUG. Ze spellen de bordjes met het keurige schoolmeesterhandschrift bij de potten, de weefgewichtjes, de olielampjes en de benen schaatsen en kammetjes, bewaard gebleven in de mestlagen van de Groningse wierden.

Over die woonheuvels en hun archeologie, met RUG-hoogleraar Albert Egges van Giffen (1884 - 1973) als boegbeeld, gaat de nieuwe

grote expositie in het Groninger Museum. Een kermis vol effectbejag is ze gelukkig niet, al valt er op museaal gebied wel degelijk een noviteit te zien. In een van de zalen draait namelijk doorlopend een 3D-filmpje, dat toont hoe Van Giffen in Ezinge aan het werk is. Terwijl de roemruchte archeoloog een wierdenhuis intekent op een kaart, schiet de boerderij achter hem uit de grondsporen omhoog. En vervolgens zit de toeschouwer met het speciale brilletje heel dicht op het vuurmaken, koken, graanmalen en weven in dat huis.

Het filmpje, duurste onderdeel van de expositie, werd gemaakt in het Rekencentrum van de RUG. In de andere museumzalen meer het vertrouwde statische werk, al bevindt zich dat natuurlijk wel steeds in een fraai vormgegeven setting. De centrale zaal spreekt het meest aan. Je waant je er te midden van een wierde-afraving. In het midden staat een lorrie op een stukje smalspoor, zoals dat indertijd bij

wierde-afravingen werd gebruikt. Kleine vitrines in de nagebootste, hoogopstaande opgravingsprofielen langs de wanden bevatten de ware topstukken van de tentoonstelling, zoals de Jupiter van Ezinge en de Juno van Krangeweer. Het zijn geïmporteerde godenbeelden die duidelijk maken dat de wierden in de tweede, derde eeuw na Christus een bloeiperiode beleefden.

Langkun je ook blijven kijken naar drie grote kaarten die het museum speciaal voor deze tentoonstelling liet maken. Ze tonen de kustlijnveranderingen in het wierdengebied en hangen in de trapzaal. Met boeken, documentatiemateriaal en een hele batterij computers moet deze ruimte een indruk geven van het nieuwe Groninger Forum, dat straks aan de nieuwe oostzijde van de Grote Markt verrijst en daar de functies combineert van historisch museum, openbare bibliotheek en debatcentrum.

Bij de opening, vlak voor de kerstvakantie, noemde Kees van Twist,

Jupiter. Brons, gevonden in de wierde Ezinge. 2e-3e eeuw na Chr.

//Foto Groninger Museum, John Stoel

directeur van het Groninger Museum, de wierden-expositie "een voorzichtige proeve" van wat er in dat Forum gebeuren gaat. Bij die gelegenheid had hij ook nog

enige kritische opmerkingen voor de staatssecretaris van cultuur, die vindt dat musea veel meer moeten doen om het grote publiek terwille te zijn. "Het opleuken", vond Van Twist, "moet niet ten koste van de inhoud gaan. Het is de opdracht van het Groninger Museum dingen op een andere manier te brengen, maar we willen het kind niet met het badwater weggooiden."

Van Twist haalde ook nog een persoonlijke herinnering aan Van Giffen op. Als negenjarige jongen assisteerde hij bij een opgraving in Grijskerk. "Van Giffen was toen een ouwe heer, keurig in het pak, maar met laarzen aan. Op een motor scheurde hij door het Groninger land. Achterop zat altijd een vriendin, maar niet steeds dezelfde. Hij gaf aanwijzingen bij de opgraving. En o wee als je het niet goed deed, dan was het geen leuke man."

'Professor van Giffen en het geheim van de wierden', Groninger Museum, tot 8 april.

PROMOTIE | Uitvinding van de Groningse traditie

[HARRY PERTON]

■ Uit nostalgie vonden Groningers buiten Groningen de Groningse tradities uit: het volkslied, de vlag, helden, volkscultuur. RUG-historicus Daniël Broersma onderzocht opkomst en ondergang van het Gronings zelfbewustzijn.

Het was een botsing tussen giganten. Enerzijds Gustaaf van Es, RUG-hoogleraar Nederlands en letterendecaan. Anderzijds Klaas ter Laan, boegbeeld van de Algemene Vereniging Groningen. In 1946 wilde Ter Laans club graag een leerstoel Gronings (AVG). Eerst reageerde de letterenfaculteit positief, maar haar advies aan de minister bleek negatief. Wel sleepte ze er voor zichzelf een Dialectbureau uit, dat juist onder leiding van Van Es kwam. Vervolgens zette de AVG in op een leerstoel voor alle Nederlands-Nederlands streektaalen. Dat waren helemaal geen cultuurtaalen, vond de faculteit. Resultaat van deze tweede ronde: een uitbreiding van het Dialectbureau onder Van Es. Intussen vond het universiteitsbestuur dat de hoogleraar Van Es het wel erg druk had met al zijn taken. En dus kwam de gewenste leerstoel er in 1953 toch nog. Van Es toonde zich zo'n slecht verliezer, dat de minister hem de zeggenschap over het Dialectbureau ontnam.

De zevenjarige oorlog tussen de faculteit en de Groninger Beweging maakt deel uit van het alleszins leesbare proefschrift, waarop de historicus Daniël Broersma eind vorig jaar promoveerde. Voor die dissertatie onderzocht Broersma het Groningse regionaal bewustzijn tussen 1900 en 1960. Een rode draad in zijn betoog is dat de Groninger Beweging zich voortdurend tegen de Friese afzette. Weliswaar vormde de Friese Beweging een inspirerend voorbeeld, maar ze zag de Ommelanden als Fries en vond het Gronings slechts een dialect. Dat was tegen het zere been van de Groninger Beweging die ook een

eigen hoogleraar wilde, net als de Friezen al hadden.

Uiteraard was die Groninger Beweging een veelkoppig monster. Broersma ziet haar in sociaal opzicht tussen twee polen bewegen: die van de provinciale elite en die van Groningse emigranten, die vooral in het westen van het land zaten. Daarnaast plaatst Broersma de beweging in een spanningsveld tussen traditionalisme en vooruitgangsgeloof.

Aan de wieg van de Groninger Beweging heerste er nog optimisme. Begin twintigste eeuw ging het Groningen economisch goed. Om stad en provincie nog meer in de kijker te spelen, organiseerde de rijke industrieel Jan Evert Schol-

Alkmaarse oud-Groningers maken in 1933 reclame voor het maandblad Groningen.

ten een grote nijverheidstentoonstelling (1903). Naderhand was hij ook de oprichter van de Grönneger Sproak, die in 1923 werd omgedoopt tot Algemene Vereniging Groningen. Broersma constateert dat deze koepel voor lokale Groningse verenigingen alras kwijnde op het Groninger platteland. En omdat ook de afdeling van de stad-Groningers de koepel langdurig verliet, kregen de clubs van Groningers buiten Groningen het overwicht.

In de Groningse diaspora stond gezelligheid voorop, vooral in de

vorm van avonden met streektaaltoneel. Zoals emigranten wel vaker overkomt, stelde hun beeld van het verlaten vaderland. Vanuit hun heimwee idealiseerden ze Groningen als een oeroud en saamhorig platteland. In hun nostalgisch verlangen naar een toestand die nooit had bestaan, vonden ze ook tradities uit: het volkslied, de vlag, helden, volkscultuur.

Bij de Groningse elite ging dat er voor de oorlog nog allemaal in als koek. In de greep van depressie, arbeidsonrust en cultuurpessimisme snakte zij naar de eendracht die bij deze ideologie vooropstond. Maar na de oorlog raakte de regionale elite afkerig van de nostalgische oubolligheid. Opnieuw heerste

voortuitgangsgeloof. Door industrialisatie moest Groningen in de vaart der volkeren worden opgestuwd. Gewenst was een imago als modern, open en kosmopolitisch geweest. En om het volk in het spoor te houden, kwam er een nieuwe koepel voor de Groninger cultuur, die in de provincie zelf gevestigd was. Zodoende raakte de voorhoederol van de Algemene Vereniging Groningen uitgespeeld. De komst van de tv maakte haar toneelavonden overbodig en haar symbolische einde kwam met de begrafenis van Klaas ter Laan, in 1963.

Daniël Broersma - 'Het wonderland achter de horizon', uitgeverij Van Gorcum, 17,90 euro